CZU 347.73
DOI 10.5281/zenodo.4471920

MIJLOACELE DE PLATĂ A OBLIGAȚIILOR PECUNIARE ÎN DREPTUL CIVIL: MONEDA FIDUCIARĂ, SCRIPTURALĂ ȘI ELECTRONICĂ

Vladimir PALAMARCIUC
Doctorand,
Universitatea de Stat din Moldova, Chișinău, Republica Moldova
e-mail: *palamarciuc.vladimir@gmail.com*
https://orcid.org/0000-0003-3340-1399

Prezentul articol analizează mijloacele de plată, cunoscute în literatura de specialitate sub expresiile de monedă fiduciară (fiat), monedă scripturală și monedă electronică. Conceptualizarea mijlocului de plată urmează a fi distinsă de instrumentele de plată, deși aceste două instituții se referă la același fenomen, cel al banilor. Legislația Republicii Moldova transpune gradual reglementările din Uniunea Europeană, în acest sens fiind examinată evoluția reglementărilor legislative cu privire la serviciile de plată și moneda electronică. Un fenomen tot mai prezent în relațiile economice este cel al monedei virtuale. Moneda virtuală urmează a fi delimitată de moneda electronică. Totodată, din perspectiva regimului juridic, instituția monedei virtuale ridică și unele dileme de calificare, care succint sunt abordate în articol, cu referire specială la bunul digital reglementat în Codul civil al Republicii Moldova începând din 1 martie 2019.

Cuvinte-cheie: *bani, mijloc de plată, instrument de plată, monedă fiduciară, monedă scripturală, monedă electronică, monedă virtuală.*

MEANS OF PAYMENT OF THE MONETARY OBLIGATIONS IN CIVIL LAW: FIDUCIARY, SCRIPTURAL AND ELECTRONIC MONEY

This article analysis the means of payments known in legal literature under the expressions of fiduciary (fiat) money, scriptural money and electronic money. Conceptualization of the means of payment shall be distinguished from the payment instrument, although both these institutions refer to the same phenomenon, that of money. The legislation of the Republic of Moldova transposes gradually the regulations from the European Union, in this context being examined the evolution of the legal regulations on payment services and electronic money. A phenomenon more and more present in economic relations is that of the virtual money. The virtual money shall be distinguished from the electronic money. However, from the perspective of the legal regime the institution of virtual money raises some dilemas of qualification, which are briefly addressed in this article, with special reference to the digital asset regulated by Civil code of the Republic of Moldova as from 1st March 2019.

Keywords: *money, means of payment, instrument of payment, fiduciary money, scriptural money, electronic money, virtual money.*

MOYENS DE PAIEMENT DES OBLIGATIONS MONÉTAIRES EN DROIT CIVIL: MONNAIE FIDUCIAIRE, SCRIPTURALE ET ÉLECTRONIQUE

Cet article analyse les moyens de paiement connus dans la littérature juridique sous les expressions de monnaie fiduciaire (fiat), de monnaie scripturale et de monnaie électronique. La conceptualisation des moyens de paiement est

distinguée de celle de l'instrument de paiement, bien que ces deux institutions se réfèrent au même phénomène, celui de la monnaie. La législation de la République de Moldavie transpose progressivement les règlements de l'Union européenne, dans ce contexte étant examinée l'évolution des règlements juridiques sur les services de paiement et la monnaie électronique. Un phénomène de plus en plus présent dans les relations économiques est celui de la monnaie virtuelle. La monnaie virtuelle se distingue de la monnaie électronique. Toutefois, du point de vue du régime juridique, l'institution de la monnaie virtuelle soulève quelques dilemmes de qualification, qui sont brièvement abordés dans cet article, avec une référence particulière au bien digital réglementé par le Code civil de la République de Moldavie à partir du 1er mars 2019.

Mots-clés: *argent, moyens de paiement, instrument de paiement, monnaie fiduciaire, monnaie scripturale, monnaie électronique, monnaie virtuelle.*

ПЛАТЁЖНЫЕ СРЕДСТВА ДЕНЕЖНЫХ ОБЯЗАТЕЛЬСТВ В ГРАЖДАНСКОМ ПРАВЕ: ФИДУЦИАРНЫЕ, БЕЗНАЛИЧНЫЕ И ЭЛЕКТРОННЫЕ ДЕНЬГИ

В данной статье анализируются средства платежа, известные в юридической литературе под наименованиями фидуциарные (fiat), безналичные и электронные деньги. Концептуально, средства платежа следует отличать от платежного инструмента, хотя оба эти института ссылаются на одно и то же явление - на деньги. Законодательство Республики Молдова постепенно приравнивается к нормативным актам Европейского Союза. В этом контексте, рассматривается эволюция правового регулирования платежных услуг и электронных денег. Феномен, который все больше и больше присутствует в экономических отношениях, - это виртуальные деньги. Их следует отличать от электронных денег. Однако, с точки зрения правового режима, институт виртуальных денег вызывает определенную дилемму квалификации, которая кратко рассматривается в данной статье, с особой ссылкой на цифровую вещь, регулируемое Гражданским кодексом Республики Молдова с 1-го марта 2019 года.

Ключевые слова: *деньги, средства платежа, платежный инструмент, фидуциарные деньги, безналичные деньги, электронные деньги, виртуальные деньги.*

Introducere și metodologie de cercetare

Mijloacele de plată sunt exponentul material care reprezintă banii și creează o primă percepție despre ei. În circuitul civil există diverse mijloace de plată, iar aspectul juridic și delimitarea acestora relevă importanță atât din perspectivă teoretică cât și practică. Importanța temei este legată de fenomenele economice și financiare la nivel național și internațional, cum ar fi promovarea plăților electronice, ceea ce impune ca știința juridică națională să dezvolte demersuri cu apreciere legală asupra elementelor componente a acestora, printre care se regăsesc și mijloacele de plată.

În calitate de metodologie în elaborarea articolului a constituit analiza doctrinară comparativă a lucrărilor cu privire la mijloacele de plată, cu accent pe literatura scrisă în limbile engleză, franceză și germană. Totodată, deoarece Republica Moldova a transpus reglementări în domeniul serviciilor de plată și monedă electronică din sistemul juridic al Uniunii Europene, în calitate de metodologie a cercetării a fost pus accent și pe corelația evoluției legislative comparativ cu cea europeană.

Analiza juridică civilă a mijloacelor de plată

Istoria ilustrează evoluția banilor și varietatea formelor lor de manifestare materială, de la utilizarea banilor marfă – la monede de aur și argint – bancnote – înscrierile în conturile bancare – moneda electronică. Se întâmplă foarte rar deja când banii mai apar în circulație sub forma unui bun. Cu titlu de exemplu, unde banii pot fi considerați și în calitate de marfă,

poate fi menționat circulația monedelor numismatice și comemorative, deoarece ele au și anumită valoare simbolică în calitate de bun. Monedele numismatice sunt vândute de către Banca Națională a Moldovei băncilor comerciale, iar acestea sunt în drept să le vândă la un preț nu mai mare decât cel stabilit de Banca Națională a Moldovei. Totodată, în calitate de mijloc de plată, monedele comemorative vor fi acceptate la valoarea lor nominală. Astfel, spre exemplu, Hotărârea Băncii Naționale a Moldovei nr. 20 din 22.12.2016 cu privire la punerea în circulație ca mijloc de plată și în scop numismatic a unor monede comemorative [1] prevede: „2. Comercializarea monedelor comemorative se va efectua prin intermediul Băncii Naționale a Moldovei și al băncilor licențiate. 3. Prețul de comercializare ale monedelor comemorative se stabilește în mod independent de băncile licențiate din RM, în mărime de până la trei la sută peste prețul la care au fost procurate de la Banca Națională a Moldovei. 4. Monedele comemorative sunt acceptate ca mijloc de plată în economia națională, la valoarea lor nominală."

Banii care au circulație legală (*legal tender*) reprezintă mijlocul de plată prin intermediul căruia se poate stinge o obligație pecuniară. În sens material, prin mijloc de plată urmează să înțelegem forma în care se materializează banii. La etapa actuală sunt evidențiate plățile prin monedă fiduciară, monedă scripturală sau, mai recent, prin monedă electronică.

În perspectiva de delimitare a mijloacelor de plată de instrumentele de plată s-a evidențiat că, pentru ca o formă a banilor să fie operațională, aceasta ar fi necesar să conserve (stocheze) unitățile de plată și să le poată transfera dintr-un patrimoniu în alt patrimoniu. Studiile diferitor forme monetare demonstrează că niciun obiect nu poate să dețină concomitent ambele caracteristici. Unele forme permit să stocheze unitățile de plată, altele să efectueze transferul. [2, p. 73] Mijloacele de plată reprezintă obiectele materiale care stochează unitățile de plată, iar instrumentele de plată sunt obiectele care permit efectuarea transferului banilor. De notat că mijloacele și instrumentele de plată reprezintă prima percepție asupra fenomenului banilor, iar calificarea eronată a acestora creează diverse confuzii asupra fenomenului banilor. Totodată, înțelegerea mecanismelor de plată prin mijloace și instrumente de plată stă la baza descifrării modului de operare a banilor, care urmează a fi privite în complex la înțelegerea juridică a fenomenului banilor. S-a observat că practicile inovative bancare și comerciale avansau, în timp ce juriștii încercau să găsească soluții de calificare a noilor mecanisme bănești, cum ar fi banii fiduciari, prin atașare la conceptele tradiționale ale dreptului contractual și de proprietate. Însă inovațiile bancare nu se încadrau întocmai calificărilor de drept roman operate. De exemplu, era dificil de a explica regimul sumelor bănești creditate pe contul clientului. Funcțional, acesta se poziționa analogic cu statutul depozitarului conform contractului roman de *depositum*, dar rămâneau diferențe fundamentale, cum ar fi deținătorul contului nu devenea proprietar și putea să nu primească niciodată remitere fizică. [3, p. 15-16]

Art. 3 din Legea nr. 1231/1992 cu privire la bani [4], întitulat „Mijlocul de plată", de fapt definește mijlocul legal de plată, care este leul moldovenesc. Totodată, prevederea dispune că plățile și transferurile în valută străină pot fi primite/efectuate în modul stabilit de lege. Din acest articol putem observa accentul pe caracterul legal al unui mijloc de plată, și anume al leului moldovenesc. În cazul valutei străine, legea face referință la posibilitatea de a efectua plăți și transferuri, dar nu semnalează dacă valuta străină este și mijloc legal de plată. Totuși, putem deduce că și valuta străină este mijloc legal de plată în limitele permise de legislație.

De notat că art. 1 din Legea nr. 1231/1992 cu privire la bani stabilește că unitatea monetară a Republicii Moldova o constituie leul moldovenesc egal cu

100 de bani. În continuare este dispus că numerarul se află în circulație sub formă de semne bănești de hârtie (bancnote) și metalice (monede). Legea utilizează sintagma „unitate monetară", care reprezintă și unitatea de plată în cadrul executării obligațiilor pecuniare. Utilizarea expresiei „unitatea monetară" reflectă ideea că banii sunt măsurați în unități monetare, o formă abstractă de determinare a banilor. La rândul său, materializarea unităților monetare se poate manifesta în diverse forme, ceea ce determină definirea mijlocului de plată. Astfel, în viziunea noastră, ***mijlocul de plată poate fi definit ca fiind unitatea monetară în forma sa materializată***. Aceasta poate fi în numerar, sub formă de semne monetare, precum și fără numerar, sub formă de înscrieri în cont. Cu alte cuvinte, mijlocul de plată, actualmente, se manifestă prin moneda fiduciară și scripturală. Iar transmiterea unităților monetare are loc fie prin remiterea fizică a monedei fiduciare, fie prin efectuarea transferului unităților monetare în formă de monedă scripturală (inclusiv electronică), de pe un cont pe altul, prin utilizarea unui instrument de plată. Modalitatea de transmitere servește la calificarea metodei de plată. De notat că în legislație putem identifica că expresia „mijloc de plată" se suprapune cu „metodă de plată" sau „ instrument de plată". De exemplu, art. 880 alin. (1) din Codul civil dispune: „ (1) Profesioniștilor li se interzice să perceapă de la consumatori comisioane atașate utilizării unui anumit mijloc de plată care depășesc costul suportat de profesionist pentru utilizarea unor astfel de modalități de plată. Această regulă nu interzice profesioniștilor să perceapă prețuri diferite pentru același bun sau serviciu atunci când acesta este comercializat prin canale de vânzări diferite." Din textul acestei prevederi poate fi observată suprapunerea expresiei „mijloc de plată" cu „metodă de plată", chiar dacă, într-un final, metoda de plată este determinată de utilizarea mijlocului de plată. În acest context, s-a observat că doctrina, ca și instrumentele juridice cu valoare normativă, la nivel național, comunitar și internațional, oscilează din punct de vedere terminologic, între sintagma „instrument de plată" și sintagma „mijloc de plată". [5, p. 68-69]

În continuare vom examina mijloacele de plată sub formă de monedă fiduciară, scripturală și electronică.

Moneda fiduciară

Moneda fiduciară, din latină „*fiducia"* (încredere), reprezintă numerarul utilizat în scopul executării obligațiilor pecuniare. La origine, în cadrul banilor primitivi, în așa-zisele societăți puțin dezvoltate, banii constituiau obiecte apărute din natură, suportul monetar fiind un bun prin sine însuși. Această coeziune a banilor cu obiectul este ceea ce îi deosebește de banii contemporani, fără a afecta funcțiile lor economice. [6, p. 40, 74]

Astfel, în evoluția lor istorică, materializarea banilor a fost gradual detașată de valoarea suportului material, iar actualmente se exprimă prin monede metalice și bancnote. Bancnotele sunt produsul unei practici bancare, materializate prin emiterea de bilete bancare (*bank notes*, *billet de baque*), care reprezentau un titlu de creanță asupra monedelor metalice depozitate la bancă. Așadar, biletele bancare serveau drept instrument pentru circulația banilor, care a permis simularea mișcării monedelor metalice, iar cu timpul au preluat și rolul de bani. [7, p. 77-78]

Deși moneda fiduciară era cunoscută prin unele practici timpurii [8, p. 561-562], primele practici instituționalizate de emitere a biletelor bancare, care preluau funcțiile banilor pot fi observate la banca suedeză, care, de la fondarea sa în 1656 de către Palmstruch, a prosperat datorită unei inovații fructuoase. Palmstruch a analizat modul de activitate a băncii din Amsterdam, care, în 1609, a început prima să emită bilete de depozit către deponenții de aur și argint, bilete rambursabile la cererea deținătorului. Stabilind că conversia biletelor este rar cerută, în

baza raționamentului de comoditate pe care îl oferă banii de hârtie, fondatorul băncii suedeze a avut ideea de a emite bilete nu doar în schimbul aurului și argintului, ci și al creanțelor comerciale. O practică similară a fost dezvoltată ulterior de către Banca Engleză, fondată în 1694. [9, p. 27]

Inserția biletelor bancare a dezvoltat banii de hârtie, bani care nu au valoare prin însuși obiectul material. Gradual, metalul prețios și-a pierdut caracterul reprezentativ al banilor. Dacă la sfârșitul secolului al XVIII-lea banii încă erau preponderent gândiți prin metalul prețios, fie prin monede din aur sau argint, fie prin bilete bancare care puteau fi convertite în metal prețios, spre sfârșitul secolului XX, din contra, banii fizici nu mai sunt necesari pentru multe din tranzacțiile monetare. În secolul al XVIII-lea, banii au început să fie bătuți în cantități mari ca bani fiduciari, a căror valoare depindea mai mult de încredere decât de valoarea materialului din care era făcut, iar, ulterior a fost complementată prin utilizarea extensivă a banilor din hârtie în Europa și în America. Inițial, banii fiduciari erau explicit sau implicit legați de valoarea metalului prețios prin posibilitatea de convertibilitate, însă această convertibilitate a dispărut cu timpul. [10, p. 218-220] În perioada dintre războaiele mondiale standardul convertibilității în aur a fost dezechilibrat, iar acest dezechilibru a penetrat politicile financiare ale marilor puteri. Totuși, pozițiile statelor cu privire la eliminarea sau păstrarea echivalentului de aur au fost diferite. Unele state au reușit să beneficieze de acest dezechilibru pentru a-și impune cerințele în relațiile comerciale internaționale. Istoria utilizării convertibilității în aur a fost marcată semnificativ de Acordul Breton Woods, semnat în iulie 1944, care poate fi privit ca o ultimă încercare de a menține convertibilitatea instituțională a banilor în relația cu aurul. Acordul a angajat părțile semnatare să mențină rate de schimb fixe cu dolarul american, ultimul fiind răscumpărabil și definit la valoarea aurului, și anume 35 de dolari americani per uncie de aur. Prin negocierile Acordului Breton Woods a venit și un compromis al unui Fond Monetar Internațional (FMI), iar contribuțiile care urmau să fie efectuate de către statele semnatare către FMI stabileau și o cotă plătită obligatoriu în dolari americani sau aur, ceea ce determina și o cerere a statelor față de această valută. [11, p. 241, 254, 257] După semnare, statele europene au dezvoltat diverse politici de eliminare a deficitului dolarului american. În 1971 surplusul de dolari a fost atât de imens, încât SUA a abandonat angajamentul său de a converti dolari în aur. Iar în 1973 statele-membre ale FMI au abandonat angajamentul său la ratele fixe de schimb. După eliminarea sistemului de convertibilitate în aur a dolarului american, banii fiduciari au configurat baza sistemului financiar internațional, care reprezenta și viziunea scoțianului John Law, născut aproximativ cu 300 de ani înainte de abrogarea sistemului Breton Woods. [12, p. 258-259 și urm, 270]

Astfel, sistemul monetar actual din lume se bazează pe moneda fiduciară, care reprezintă o formă de încredere raportată la economia țării respective. În sistemul normativ al Republicii Moldova acest fapt poate fi dedus din prevederile art. 5 din Legea nr. 1232/1992 cu privire la bani, care stabilește că leul (numerarul aflat în circulație și la conturile bancare curente și pe termen) se pune în circulație fiind asigurat pe deplin de activele Băncii Naționale a Moldovei, de masa de mărfuri și de serviciile prestate pe teritoriul Republicii Moldova, de activele agenților economici din țară aflate peste hotare. Din această prevedere poate fi observat că nu există o convertibilitate a leului raportată la vreun metal prețios, iar asigurarea leului este îndeplinită prin funcționarea economiei țării. Mai mult decât atât, subliniem că regula este aplicabilă atât față de leul în numerar aflat în circulație, cât și față de cel din conturile bancare curente și la termen. Așadar, caracterul fiduciar reflectă și descrierea monedei scripturale. Însă încrederea în

moneda scripturală poate fi structurată cel puțin în două niveluri, unul dintre care îl preia banca. Acest regim juridic constituie și principalele argumente a teoriei ficțiunii juridice a banilor în dreptul privat, elaborată de către autorul prezentului articol. [13]

Moneda scripturală

Apariția monedei scripturale este legată de modul de funcționare a economiei, aceasta fiind, oarecum, specifică capitalismului și relațiilor bazate pe creditare. Putem spune că anume creditul stă la baza monedei scripturale. Denumirea de monedă scripturală apare de la procedeul de înscriere (*scriptura)* a acesteia în contul titularului de cont. [14, p. 40]

Inconvenientele pe care le are moneda fiduciară, comparativ cu cea scripturală, pot fi observate, în special, în contextul relațiilor economice, în special în cadrul transferurilor internaționale. Transportul efectiv al bancnotelor și monedelor dintr-o localitate în alta, dintr-o țară în alta implică, în sine, un risc de pierdere, de furt și de distrugere fizică, cauzat, de exemplu, de un accident suportat de mijlocul de transport. O altă dificultate este determinată de faptul că plata în numerar ar presupune contactul direct dintre creditor și debitor sau între reprezentanții acestora, contact tot mai greu de realizat în condițiile distanțelor mari care separă partenerii în cadrul operațiunilor de comerț. Majoritatea plăților importante, din punctul de vedere al volumului și al valorii acestora, se realizează fără numerar, prin așa-numita plată prin moneda scripturală, aceasta reprezentând, în fond, nu o monedă de plată propriu-zisă, ci soldul disponibil al conturilor din bancă ale debitorului plății, care poate circula doar prin intermediul instrumentelor de plată. [15, p. 66-67]

Băncile au făcut să apară o monedă scripturală, adică prin înscrierea într-un cont în bancă, din ce în ce mai utilizată, datorită evoluției tehnologiilor informaționale, care au permis dezvoltarea cardului de credit și prelevarea din oficiu dintr-un cont bancar. Astfel, procesul de plată a sumelor de bani este facilitat. [16, p. 633] Calificativul de monedă scripturală nu diferă în funcție de contul bancar căruia îi este atașat, [17, p. 156] cum ar fi cont curent, cont de depozit, cont de card. Deci, moneda scripturală nu este o monedă veritabilă, ci reprezintă o creanță asupra instituției care efectuează înregistrarea sumei în contul creditorului. Conturile bancare, după cum opinează Frederick Alexander Mann, nu reprezintă bani, ci sunt doar datorii (*debt*), [18, p. 5-6] deci acesta exclude moneda scripturală din conceptul de bani. Totuși, în literatura de specialitate apare și altă opinie, și anume că, în sens juridic, moneda scripturală (*Buchgeld sau Giralgeld*) urmează a fi recunoscută în calitate de bani din perspectiva faptului că executarea obligației pecuniare poate avea loc prin transferul monedei scripturale. [19, p. 121-122]

În ceea ce privește regimul de executare a obligației pecuniare, legislația civilă, în art. 872 din Codul civil, dispune că ambele metode de plată, atât prin numerar, cât și prin transfer, sunt liberatorii în executarea obligației pecuniare. Așadar, ambele mijloace de plată sunt liberatorii pentru executarea unei obligații pecuniare. Totodată, urmează a se ține cont de diferențele care rezultă din metoda de executare, în special plata prin transfer, în privința căreia legea stabilește că momentul de executare se consideră momentul când prestatorul de plată al destinatarului plății recepționează suma.

Moneda electronică și delimitarea de moneda virtuală

A patra generație a monedei este moneda electronică, care reprezintă o valoare monetară înglobând o creanță asupra emitentului, stocată pe un suport electronic și emisă în schimbul primirii de fonduri de valoare cel puțin egală cu valoarea monetară emisă. În ultimă instanță, moneda electronică este și ea o monedă scripturală.

S-a evidențiat că moneda electronică, chiar dacă constă în unități de valoare stocate pe un suport electronic, nu reprezintă, în realitate, o adevărată monedă, beneficiarul plății putând cere conversia monedei electronice în monedă metalică sau fiduciară. [20, p. 68] Putem adăuga în reglementarea existentă că moneda electronică este dependentă de existența monedei nu doar metalice sau fiduciare, ci și de moneda scripturală bancară. Legea cu privire la serviciile de plată și moneda electronică [21] prevede că „monedă electronică este o valoare monetară stocată electronic, inclusiv magnetic, reprezentând o creanță asupra emitentului, care este emisă la primirea fondurilor (altele decât moneda electronică), în scop de efectuare a unor operațiuni de plată, și care este acceptată de o persoană, alta decât emitentul de monedă electronică". Prin fonduri urmează să înțelegem moneda fiduciară, mijloacele din cont, precum și însăși moneda electronică. Însă crearea inițială a monedei electronice nu poate avea loc decât prin plata în monedă fiduciară sau scripturală.

De notat că legea moldovenească transpune prevederile relevante din cadrul juridic al Uniunii Europene, și anume Prima directivă 2007/64/CE privind serviciile de plată (PSD1) și Prima directivă 2000/46/CE privind moneda electronică (EMD1), însă nu și noua directivă, referită, și a doua directivă UE 2015/2366 a serviciilor de plată (PSD2), precum și a doua directivă nr. 2009/110/CE privind moneda electronică (EMD2), care au fost adoptate și transpuse gradual de către statele Uniunii Europene.

În Uniunea Europeană o primă inițiativă de a reglementa clar moneda electronică a apărut în 1998. [22, p. 170-171] Conceptul de monedă electronică (*e-money*) a fost contradictoriu dezbătut în cadrul procesului de elaborare a primelor documente europene în domeniu. Inițial era utilizată și noțiunea de portmoneu electronic (*e-purse*). Una dintre condițiile esențiale ale monedei electronice asupra căreia s-a insistat la elaborarea noțiunii banilor electronici constă în faptul că moneda electronică poate fi emisă doar în baza fondurilor preplătite. Inițial se discuta criteriul de răscumpărare a monedei electronice, însă condiția de preplată vine să prevină supraemiterea monedei electronice. [23, p. 169-196] Așadar, emitentul monedei electronice nu poate emite monedă electronică dacă fondurile nu au fost achitate de solicitantul monedei electronice.

În plan comparativ, în România, transpunerea în dreptul național a directivelor recente ale Uniunii Europene, PSD2 și EMD2 a avut loc prin Legea nr. 209/2019 privind serviciile de plată și pentru modificarea unor acte normative [24] și Legea nr. 210/2019 privind activitatea de emitere de monedă electronică [25]. Conform art. 4 lit. f) din Legea nr. 210/2019 din România, „monedă electronică semnifică valoare monetară stocată electronic, inclusiv magnetic, reprezentând o creanță asupra emitentului, emisă la primirea fondurilor în scopul efectuării de operațiuni de plată și care este acceptată de o persoană, alta decât emitentul de monedă electronică".

Una dintre întrebările legate de funcționarea monedei electronice ține de sistemul instituțional prin care aceasta poate opera. În acest sens, legea prevede subiecți speciali, iar reglementările relevante, atât naționale, cât și la nivel European, arată că în calitate de emitenți ai monedei electronice pot fi, în principal, atât instituțiile bancare, cât și entitățile distincte, a căror activitate urmează a fi autorizată. La elaborarea primei directive a Uniunii Europene dedicate monedei electronice, precum și după punerea acesteia în aplicare, era pusă în discuție întrebarea cu privire la operatorii de telefonie mobilă, și anume dacă unele produse pe care le oferă, cum ar fi intermedierea plăților dintre consumator și terțe persoane, nu îi poziționează în calitate de emitenți ai monedei electronice. În astfel de cazuri s-a demonstrat că nu există o relație specifică monedei electronice, întrucât aceasta necesită o relație directă debitor-creditor între consumator și comerciant. Astfel, Comisia

Europeană a acceptat aplicarea exceptărilor față de operatorii de telefonie mobilă. [26, p. 198-200]

Într-un raport de evaluare a Directivei 2000/46/UE s-a constatat că piața monedei electronice s-a schimbat semnificativ, iar directiva ar putea mai degrabă să constrângă dezvoltarea acestei piețe decât să o susțină. Cardurile preplătite, care erau obiectivul principal de reglementare, constituiau o cotă foarte mică pe piață, iar noile tehnologii, cum ar fi schemele de preplată on-line (de ex. plățile prin PayPal) au evoluat rapid. Alte evoluții, cum ar fi e-voucherul sau serviciile preplătite oferite de operatorii de telefonie mobilă, ridicau întrebarea dacă reprezintă sau nu forme de monedă electronică. Totodată, s-au constatat diferențe semnificative în implementarea directivei la nivelul național al diferitor state ale Uniunii Europene. [27, p. 201-202] În continuare, s-a decis că este necesară adoptarea unui cadru juridic ajustat la evoluțiile curente, motive care sunt expuse detaliat în preambul Directivei 2009/110/CE.

Moneda electronică urmează a fi diferențiată de moneda virtuală sau, după cum aceasta mai este denumită în literatura de specialitate, moneda alternativă. Probabil, cea mai reprezentativă monedă virtuală poate fi considerată bitcoinul. Însă domeniul monedelor virtuale evoluează accelerat, iar numărul și varietățile acestora este tot mai semnificativ.

De notat că calificativul monedelor virtuale urmează a fi detașat de alte calificative asociate, utilizate în practica de specialitate. Astfel, cele mai asociate noțiuni sunt cele de „bun digital" (*digital asset*) și „bunuri-crypto" (*crypto-assets*).

Conceptul de bun digital este o novație în legislația Republicii Moldova și a fost consacrat în art. 477 alin. (3) din Codul civil, inspirat, în principal, din ***practica americană a regulilor-model din Actul uniform de acces la bunuri digitale revizuit (RUFADA)***. [28] În viziunea autorului, moneda virtuală – cryptovaluta, ar putea fi calificată drept bun digital, conform noii reglementări. Astfel, coraportul dintre bun digital și cryptovalută ar fi de gen–specie, unde bunul digital constituie genul. Cu referire la bunuri crypto, acestea se caracterizează prin faptul că sunt bazate pe utilizarea tehnologiei de criptare. Într-un raport privind bunurile cryptate emis de Autoritatea Bancară Europeană se evidențiază că bunurile cryptate sunt un tip de bunuri private și depind, în primul rând, de cryptografie și de tehnologia registrului distribuit (*distributed ledge technology*) ca parte a valorii percepute sau inerente a acestora. Există o gamă largă a bunurilor crypto, inclusiv monede de tip schimb/de plată (de exemplu, așa-numitele monede virtuale), monede de tip investiții și monede aplicate pentru a accesa un bun sau serviciu (așa-numitele monede „de utilitate"), explicate în documentele Autorității Bancare Europene. [29] Prin publicațiile sale, mai exact în anii 2013, 2014, 2018 și 2019, Autoritatea Bancară Europeană a emis mai multe avertizări adresate consumatorilor în privința riscurilor de cumpărare și deținere a monedelor virtuale, precum și a publicat diferite informații prin care descurajează instituțiile financiare și societățile de plată de a cumpăra, a deține și a vinde monede virtuale. Însă au fost identificate câteva cazuri când autoritățile statelor europene au asociat moneda virtuală cu moneda electronică datorită caracteristicilor specifice pe care le manifestau monedele virtuale. Descrierea detaliată a diverselor forme ale monedelor virtuale, scopul de utilizare și modul de funcționare a acestora, inclusiv legătura cu tehnologia blockchain, apare în diverse lucrări de specialitate. [30], [31], [32]

În viziunea noastră, referitor la coraportul dintre bunuri crypto și moneda virtuală putem sublinia că bunurile crypto reprezintă genul, iar monedele virtuale sunt o specie a acestora. În continuare, în coraportul cu noțiunea de bun digital, considerăm că bunul digital este conceptul cel mai cuprinzător, care include atât bunurile crypto, cât și moneda virtuală ca specie a acestora.

Calificarea juridică a monedei virtuale creează mai multe incertitudini din cauza modificării spațiului virtual în raport cu tradiția de reglementare a instituțiilor civile. Starea de lucruri actuală denotă că nu există un cadru normativ comprehensiv, care să reglementeze toate aspectele monedei virtuale [33], incertitudinea de reglementare fiind prezentă și în sfera dreptului civil. Literatura de specialitate germană relevă că moneda virtuală, în particular bitcoinul, nu se încadrează în calificarea de lucru, însă are particularități ce o pot califica ca drept, inclusiv în aplicarea diverselor reguli de calificare atașate unui raport contractual sau delictual în caz de încălcare a dreptului deținut asupra monedei virtuale. [34, p. 974-985]

Francezul Nicolas Mathey atrage atenția asupra statutului juridic al monedei virtuale în calitate de bani alternativi. Autorul argumentează că banii sunt un fenomen social, iar teoria statală este limitativă. Totodată, caracteristicile banilor virtuali permit să fie considerați bani privați, însă nu și bani legali (*legal tender*). De asemenea, subliniază că banii virtuali au un statut care ar putea fi considerat internațional, fără o bază teritorială. [35]

Concluzii

Spre finalul acestei analize evidențiem că moneda virtuală nu este și o monedă electronică. Însă, putem observa că, dacă o monedă virtuală corespunde cerințelor legale privind moneda electronică, atunci regimul monedei electronice îi poate fi aplicabil. În acest caz emitentul de monedă electronică, cu utilizarea platformei pentru monede virtuale, urmează să corespundă cerințelor stabilite de lege pentru emiterea monedei electronice. Totodată, considerăm că în cadrul normativ al Republicii Moldova poate fi identificată o reglementare incipientă a monedei virtuale prin prisma instituției bunului digital.

Referințe bibliografice

1. Hotărârea Băncii Naționale a Moldovei nr. 20 din 22.12.2016 cu privire la punerea în circulație ca mijloc de plată și în scop numismatic a unor monede comemorative. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova,* 2016, nr. 478-490).

2. LIBCHABER, Remy. *Recherches sur la monnaie en droit prive*. Librairie Generale de droit et de jurisprudence (LGDJ), Paris 1992, p. 73. ISBN 2-275-00564.1. ISSN 0520-0261

3. FOX, David, Wolfgang Ernst, François R. Velde. *Money in the Western Legal Tradition: Middle Ages to Bretton Woods, Chapter I, Monetary History between Law and Economics*. Oxford University Press, 2016, p. 15-16. ISBN 9780198704744

4. Lege cu privire la bani a Republicii Moldova nr. 1232-XII din 15.12.1992. În: Monitorul Parlamentului Republicii Moldova nr. 3/51 din 1993.

5. A se vedea VARTOLOMEI, R. *Regimul juridic al plăților transfrontaliere în cadrul Uniunii Europene*. București: Editura „Universul Juridic", 2008, pp. 68–69. ISBN 978-973-127-087-6

6. Christophe Aleveque și Vincent Glein. *On marche sur la dette*. Edition de La Martiniere, 2016, p 40. ISBN 978-2-7578-5751-9

7. LIBCHABER, Remy, *op. cit*., pp. 77-78.

8. A se vedea NUSSBAUM, Artur A. *Clause-or dans les contrats internationaux, Recueil des cours*, 1933 – I, Bordeaux, Imprimieres Delmas, Chapon, Gounouilhou, 18.080, 1934, pp. 561–562. Autorul oferă mai multe exemple din istoria Italiei, și anume că în secolul XII-XII, principele și orașele, având nevoie de bani, emiteau monedă din piele, pe care promiteau să le răscumpere cu monede metalice.

9. Frederic Poulon „La Pensee Monetaire", Editura Dunod, 2016, p. 27, ISBN 978-2-10-074570-8

10. Jonathan William, Joe Cribb, Elizabeth Errington și alții, *Money. A History*. British Museum Press, 1997, p. 218-220 și urm. ISBN 0-7141-0886-3 (cased), ISBN 0-7141-0885-5 (paperback).

11. A se vedea Larry Neal. *A Concise History of Inter-*

national Finance. Cambridge University Press 2015, p. 241, 254, 257. ISBN 978-1-107-03417-4

12. A se vedea Larry Neal., op.cit., p. 258-259 și urm, p. 270.

13. PALAMARCIUC, Vl. *Teoria ficțiunii juridice a banilor în dreptul privat*. Conferința internațională științifico-practică „Dezvoltări recente în dreptul obligațiilor". Chișinău, 4-5 octombrie 2018. CEP USM, 2020. ISBN 978-9975-149-89-1

14. Christophe Aleveque și Vincent Glein, op.cit. p. 40.

15. RĂZVAN, Vartolomei. Regimul juridic al plăților transfrontaliere în cadrul Uniunii Europene, Ed. Universul Juridic. București 2008, p.66-67. ISBN 978-973-127-087-6

16. RIVES-LANGE, J.L. *La monnaie scriptural, contribution a une etude juridique*. Et. Cabrillac, Ed. Tech, 1968, p. 405 și urm. Citat de Malaurie, Ph., Aynes, L., Stoffel-Munck, Ph. *Drept civil. Obligațiile,* ed. a 3-a. Trad.: Diana Dănișor. București: Editura „Wolters Kluwer", 2009, p. 633.

17. LIBCHABER, Remy, *op. cit*., p. 156.

18. FREDERICK, Alexander Mann. *The Legal Aspect of Money*. Fourth Edition. Oxford University Press. 1982, p. 5-6. ISBN 0-19-825367-2

19. J. von Staudingers, Karsten Schmidt. *Kommentar zum Bürgerlichen Gesetzbuch mit Einführungsgesetz und Nebengesetzen*. *Zweites Buch Recht der Schuldverhältnisse §§ 244-248 (Geldrecht)*. Dreizehnte Bearbeitung 1997 von Andreas Blaschczok Karsten Schmidt, Vorbem zu §§ 244, c 39. p. 121-122. ISBN 3-8059-0784-2

20. VARTOLOMEI, R., op. cit., p. 68.

21. Legea nr.114/2012 cu privire la serviciile de plată și moneda electronică . În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2012, nr.193-197, art. 661. Legea a intrat în vigoare la 14.09.2013.

22. Neal Vandezande, *Virtual Currencies: A Legal Framework*. Intersentia Ltd, 2018, pp.170–171. ISBN 978-1-78068-675-2, ISBN 978-1-78068-696-7 (pdf)

23. Ibidem, pag. 169-196.

24. Legea nr. 209/2019 privind serviciile de plată și pentru modificarea unor acte normative. În: *Monitorul Oficial al României* nr. 913 din 13 noiembrie 2019.

25. Legea nr. 210/2019 privind activitatea de emitere de monedă electronica. În: *Monitorul Oficial al României* nr. 914 din 13 noiembrie 2019.

26. Neal Vandezande, op. cit., p. 198-200.

27. Neal Vandezande, op. cit., p. 201-202.

28. Uniform Law commission. *Fiduciary Access to Digital Assets Act, Revised* [citat 14.12.2020] Disponibil: https://my.uniformlaws.org/committees/community-home/librarydocuments?communitykey=f7237fc4-74c2-4728-81c6-b39a91ecdf22&tab=librarydocuments

29. A se vedea *Raportul privind bunurile cryptate* a Autorității Bancare Europene din 9 ianuarie 2019 [citat 14.12.2020]. Disponibil: https://eba.europa.eu/eba-reports-on-crypto-assets.

30. SCHREDER, T. *Das neueu Geld, Bitcoin, Kryptowärungen und Blockchain verständlich erklärt*. Ed. Piper Verlag, 2018. ISBN 978-3-492-30746-8

31. TAPSCOTT, D., TAPSCOTT, Al. *Blockchain Revolution. How the technology nehind Bitcoin is changing money, business and the world.* Penguin Random House LLC, 2016. ISBN 9781101980132

32. De Vauplane, Hubert. La blockchain défiera-t-elle la règle? În: *Revue de Droit bancaire et financier,* n° 6, novembre, 2016, prat. 7, Lexis Nexis. ISSN 1620-9435.

33. Neal Vandezande, op. cit., p. 2.

34. A se vedea Prof. Dr. BRÄUTIGAM, P. Dr. RÜCKER, D. LL.M., et.al. *E-Commerce Rechtshandbuch.* CH Beck, 2017, pp. 974–985. ISBN 978-3-406-68926-0

35. A se vedea MATHEY, N. La nature juridique des monnaies alternatives à l'épreuve du paiement. În: *Revue de Droit bancaire et financier*, n° 6, novembre, 2016, dossier 41, Lexis Nexis SA. ISSN 1620-9435